

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Романовський Денис Сергійович

НАДАННЯ ДОГЛЯДУ НА НЕПРОФЕСІЙНІЙ ОСНОВІ ЗА ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В
УМОВАХ ВІЙНИ 115

Саїд Карім Бассемович

ВИЗНАЧЕННЯ КЛАСИФАЙД-АГРЕГАТОРІВ ТА ЇХ СТРУКТУРА: ПРАВОВІ РАМКИ ТА
ВИКЛИКИ ДЛЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ 119

Стрілець Михайло Ігорович

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДОГОВОРІВ НА НАДАННЯ ФРІЛАНС-ПОСЛУГ 122

Сухий Євген Олегович

ПРАВОВІ ЗМІНИ У СФЕРАХ ЖИТЛОВИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 125

Халдай Ілля Віталійович

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СТЯГНЕННЯ ЗБИТКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ 127

Шайхет Олена Петрівна

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ
ВІЙНИ 131

Шитков Єгор Олексійович

ОБ'ЄКТИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ 134

Якушев Станіслав Ігорович

ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ 137

СЕКЦІЯ 13. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубєва Неллі Юрївна

ВІДПОВІДАЧІ У СПРАВАХ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ МАЙНОВОЇ ШКОДИ 140

Андронов Ігор Володимирович

ПРО КОНКУРЕНЦІЮ ПРАВИЛ ПІДСУДНОСТІ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ 142

Волкова Наталія Василівна

СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ «БАЛАНС ЙМОВІРНОСТЕЙ» У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ:
ОКРЕМІ АСПЕКТИ 145

Бут Ілля Олександрович

ТЛУМАЧЕННЯ СУДОМ ЗАКОНУ ЗА ПРИНЦИПОМ CONTRA LEGEM: ДОСЯГНЕННЯ
СПРАВЕДЛИВОСТІ НА ПРОТИВАГУ ЗАКОННОСТІ 148

Дрогозюк Крістіна Борисівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ В РЕЖИМІ
ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ 152

Павлова Юлія Сергіївна

ВПЛИВ СУДОВОЇ РЕФОРМИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. 155

Полуніна Ольга Олександрівна

РОЛЬ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЗАХИСТІ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ. 157

Полюк Юлія Іванівна

ІГНОРУВАННЯ ІМУНІТЕТУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ: СУДОВА ПРАКТИКА ТА
ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ. 159

Питуляк Валерій Миколайович

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: УРОКИ ДЛЯ
УКРАЇНИ 162

Стоянова Тетяна Анатоліївна

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕДМЕТУ ДОКАЗУВАННЯ В СПРАВАХ ПРО ВИДАЧУ
ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 165

Цал-Цалко Юлія Юліївна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО СКРІНШОТУ В ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ. 168

ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ ІНСТИТУТУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Проблематика моральної шкоди є однією із найскладніших у правових системах різних країн. Цей інститут викликає безліч суперечок у доктрині та юриспруденції щодо справедливого відшкодування, оскільки, на відміну від матеріальних збитків, де вони можуть бути розраховані об'єктивно, кількісна оцінка у разі моральної шкоди є набагато складнішою, що зумовлено низкою питань, зокрема, як розрахувати у позові розмір відшкодування моральної шкоди, якими є критерії її визначення тощо. Інститут компенсації моральної шкоди потребує всебічного розуміння, у тому числі й вивчення його філософсько-історичних основ. Він має не лише правовий контекст, але й відображається у філософських ученнях, релігії, етичних та моральних нормах і цінностях тощо.

Мораль ґрунтується на ідеї, що люди повинні робити етичний вибір, ґрунтуючись на універсальних цінностях. Вона також має нормативний вимір, тобто пропонує правила і принципи, які повинні визначати поведінку людини. У філософії було запропоновано кілька етичних теорій пояснення природи та основ моралі. Деякі теорії підкреслюють важливість розуму та логіки у визначенні того, що є добром чи злом, наприклад, етика чеснот Аристотеля чи деонтологічна етика І. Канта. Інші теорії відводять центральну роль корисності чи добробуту в оцінці поведінки, наприклад, консеквенціалістська етика Дж. Мілля. Отже, мораль є частиною соціального та культурного контексту та передбачає еволюційний вимір. Право і мораль різняться тим, що право визначає певну поведінку, і це означає, що воно переводить її у площину юридичного обов'язку, встановлюючи санкцію, як обов'язкову умову для неналежної поведінки, тоді як мораль визначає певну поведінку і, тим самим, переводить її у площину моральних зобов'язань, і також передбачає відповідні санкції за неналежну поведінку.

Слід враховувати, що вислів «моральна шкода» до XIX століття не існував у його юридичному контексті, що, значною мірою, обумовлено традицією римського права, у якому, наприклад, зазначалося, що «тіло вільного чоловіка чи жінки не може бути оцінене у грошах» («*liberus corpus nullum recipit aestimationem*»). Отже, якщо неможливо оцінити в грошах тілесні ушкодження людини, тим більше, неможливо у такий спосіб оцінити біль і страждання, спричинені цими ушкодженнями.

У європейських кодифікаційних актах кінця XVIII – початку XIX століття було закріплено різні концепції щодо відшкодування моральної шкоди. Наприклад, Базельський цивільний кодекс 1809 року категорично заперечував компенсацію моральної шкоди, зазначаючи, що приймати гроші за тілесні страждання чи наклеп є ганебним, оскільки, тим самим, вільна людина стає об'єктом комер-

ції. Хоча деякі європейські кодифіковані акти того часу, наприклад, Пруське уложення 1794 року, містили винятки з римських приписів:

незаміжня жінка, яка була понівечена і має шрами, може отримати компенсацію за свої страждання; молода дівчина, кинута своїм нареченим, може отримати компенсацію. Загалом стягнення моральної шкоди виникло разом із системою цивільного позову у кримінальних справах, а потім воно поширилося на цивільні позови з деліктної відповідальності (спочатку, можливо, тільки ті, які збіглися з наявністю злочину, але згодом поширилося на всі позови з деліктної відповідальності), щоб зрештою з'явитися у позовах щодо договірної відповідальності [1].

Нині законодавство більшості країн розглядає компенсацію моральної шкоди як принцип, і відповідно до різноманітності та множинності її походження, пропонуються різні методи її компенсації. Розрізняють англійську, американську, німецьку та французьку правову традицію розвитку інституту компенсації моральної шкоди [2, с. 5]. У європейському праві поняття «моральна шкода» є частиною інституту відшкодування моральної шкоди, який має цивільно-правову природу, але також існує в інших галузях права. Тому його можна вважати міжгалузевим, що, своєю чергою, зумовлює різноманітність її визначення у різних нормативно-правових актах.

Цивільно-правова відповідальність виникає з моральних міркувань, метою яких є покарання за неетичну поведінку, одночасно з цим, вона є, насамперед, юридичним поняттям, яке має відповідати об'єктивним критеріям, таким як вина та причинно-наслідковий зв'язок, і яке сьогодні застосовується як юридична техніка. Основною її функцією є відшкодування збитків, заподіяних жертві, а не покарання винуватця. Таким чином, навіть якщо цивільно-правова відповідальність має моральний вимір, вона, насамперед, передбачає отримання жертвою компенсації та відновлення своєї фізичної, моральної чи фінансової недоторканності.

Сучасна правова доктрина сформувала три підходи до розуміння поняття моральної шкоди: соціальний, індивідуально-психічний та індивідуально-соціальний. Наприклад, П. М. Рабінович та О. В. Гришук, виходячи із загальнотеоретичних основ її розуміння, визначають її як «протиправне приниження (або спробу приниження) оцінки гідності людини, що викликає негативні зміни психічного стану» [3], поєднуючи соціально-моральний та індивідуально-психологічний підходи тлумачення моральної шкоди. Соціальний контекст моральної шкоди пов'язують із негативним впливом на людську гідність, особистісний контекст акцентує увагу на негативних психічних процесах та станах. Також пропонують такі її дефініції: «протиправне знищення (або спробу знищення) людської гідності, що спричиняє негативні процеси та стани у психіці» [4]; «немайнові втрати внаслідок моральних, фізичних страждань чи інших несприятливих явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі протиправними діями чи бездіяльністю інших осіб» [2, с. 6].

Розмірковуючи над відмінностями моральної та матеріальної шкоди, дослідники зазначають, що моральна шкода – це шкода, яка пов'язана з психічним та емоційним збитками і стражданнями, у той час як матеріальна шкода – це шкода, яка завдана, в основному, майну і може бути обчислена у грошовій формі. Існує три основні позиції щодо змісту та об'єму того, яким чином має бути компенсована несправедливість у випадку настання моральної шкоди: моральне відшкодування вимагає лише відшкодування шкоди, оскільки несправедливість полягає лише у спричиненні шкоди; моральне відшкодування вимагає відшкодування шкоди, у цьому випадку несправедливість відрізняється від шкоди; моральне відшкодування вимагає відшкодування як шкоди, так і несправедливості [5, с. 35].

Отже, у результаті розвитку суспільних відносин і видів діяльності, моральна шкода та спричинені нею травми також розширилися, її компенсація вважається найважливішою метою цивільної відповідальності. Мораль пов'язана з переконаннями, цінностями та ідеалами людей, і зазвичай має для неї особливе значення, тому цивільно-правова відповідальність не може її ігнорувати, вона заснована на етиці, існує безліч етичних теорій її обґрунтування.

Список використаних джерел:

1. Palmer V. V. *Domages Moraux: L'Éveil Français au 19eme Siècle (Moral Damages: The French Awakening in the 19th Century)*. R. I. D. C 1-2015, Tulane Public Law Research Paper № 15–7 (May 2015). URL: <https://ssrn.com/abstract=2607665>
2. Basenko R., Avanesian H., Strilko D. Institute of compensation for moral damage: international legal experience and legislative innovations. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 1. P. 5–10. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2022.1.01>
3. Рабінович П. М., Грищук О. В. *Право людини на компенсацію моральної шкоди (загальнотеоретичні аспекти)* : монографія. Львів : Світ, 2006. 148 с.
4. Yates R. *Business Law in Canada*. 11th ed. Pearson Education Canada. 2002. 502 p.
5. Hayenhjelm M. *Compensation as Moral Repair and as Moral Justification for Risks. Ethics, Politics, and Society*. 2019. Vol. 2, iss. 1. P.33–63. URL: <https://philarchive.org/archive/HAYCAM-3>

Ключові слова: моральна шкода, матеріальна шкода, нематеріальна шкода, компенсація.

Keywords: moral (non-pecuniary) damage, material damage, immaterial damage, compensation.